

Lelebiler Altın Oldu

Her taraf da bir derebeyiniñ icrâ-yı hükümet eylediği sıralarda Malatya beyi olan Yahya bey ‘ilim ve ‘irfâna olan muhabbeti, ‘adâlet ve istikâmeti, şoñ derece sehî ve cömertliği ile bütün Anadolu’da dillerde destân olmuş ve şöhreti her tarafı tutmuştu. Eñ uzak yerlerden erbâb-ı ‘ilim ve kemâl Malatya’ya gidiyor, onuñ sâyesinde rahat ediyorlardı. Kapısına varan bir fakîr, ömrünüñ şoñuna kadar derd-i ihtiyâçdan vâreste kalacak kadar nâ’ili ihsân ve ikrâm oluyordu.

Yahya beyiñ bir raķibi vardı, o civârda bulunan Zülfiķâr nâmında diğer bir derebeyi mûmâileyhiñ şöhretini kışkanıyor, onu dünyâdan kaldırmağı kendine emel edinmiş bulunuyordu. Nihâyet adamlarından bir ğaddâr hâ’in vâsıtasıyla onu zehirletip şehît ettirdi. Faķat o zamânlarda şimdiki telğraflar; muntazam postalar olmadığı gibi bir memleketde vuķû’ bulan ahvâle diğer bir memleketde ehemmiyet bile verilmediğinden bu mesele de ötede beride duyulup şâyi’ olmadı.

Kelime anlamları:

icrâ-yı hükümet:	hükümetin çalışmaları.
erbâb-ı ‘ilim:	İlim sahipleri (alimler).
vâreste:	Kurtulmuş, halâs olmuş.
nâ’il:	Erişmek, elde etmek, ulaşmak.
mûmâileyh:	Adı geçen, sözü edilen (kimse).
telğraf:	Kararlaştırılmış işâretlerin elektrik yoluyla bir merkezden diğer bir merkeze gönderilmesi sûretiyle yazılı haber ve belgelerin iletilmesini sağlayan haberleşme sistemi.
vuķû’:	Olma, meydana gelme, husûle gelme.
şâyi’:	Herkesçe duyulmuş, yayılmış, bilinmiş, halkın diline düşmüş.
muntazam:	Düzgün.
sehî:	Cömert, eli açık, sahâvetli (kimse).

Perîler Diyârında

Zamân-ı kadîmde Erzurum şehrinde gâyet nâmdâr ulu bir bey vardı. Mâl ve mülkü şervet ve sâ mânı pek çok olup bunlarıñ hesâbını dañi kendi bilmezdi. Sürülerle koyunu, katar katar devesi, yüzlerce şığırı, hesâpsız at ve kışrakları, müte' addit çiftlikleri vardı. Konağı âdetâ bir saray gibi olup şabahtan akşama kadar biñlerce halkıñ bütün erbâb-ı ictimâ' ve faķîriñ mürâca' atgâhı idi.

Şoñ derece cömert hüsn-i ahlâķ şâhibi hayırhâh, herkese iyilik etmeyi sever, fuķarâ ve zu' afâya merhamet ve mu' âvenet eder zât olmaķla berâber dâr-ı dünyâda bir evlâdı yoktu. Gece ve gündüz endişesi bu mâl ve mülke vâriş olacaķ kendinden soñra bu debdebeyi yaşatacaķ bir evlâda mâlik olmaķtı. Bir tarafta du' âsı maķbûl bir şeyh, mâ' nevî kuvveti meşhûr bir ziyâretgâh iştise derhâl oraya koşar, Cenâb-ı Haķ'tan kendine bir evlât ihsânı için du' â eylerdi.

Bir gün bey konağınıñ bağçesinde oturmuş gelen geçeni temâşâ eylemekte

Kelime anlamları

- Perî** Tabiat üstü bir güce sâhip bulunduğuna inanılan cin tâifesinin çok alımlı ve çok güzel olanlarına verilen isim
- nâmdâr:** Ünlü, meşhur.
- ulu:** (Eski Türk. *uluğ*; kökü belli değildir), Çok üstün niteliklere sâhip, çok büyük, yüce.
- dañi:** (Eski Türk. *takı*, *tak-mak*'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyla *tak-ı* > *dakı* > *dağı* > *dañı* > *dahi*) “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.
- kışrak** (Eski Türkçe'den beri kullanılır, *kısır*'dan küçültme ekiyle *kısır+ak*) [Başlangıçta henüz yavrulamamış genç atlara kısarak denilirken kelime daha sonra genelleşmiştir] Dişi at.
- müte' addit** Çok sayıda, birçok.
- erbâb-ı ictimâ'** İnsanları bir araya getiren veya toplayan kimseler.
- mürâca' atgâh** Müracaat olunacak, başvurulacak yer.
- hayırhâh** (Ar. *hayr* ve Fars. *hâh* “isteyen” ile *hayr-hâh*) Herkesin iyiliğini isteyen, iyilik sever (kimse).
- debdebe** (Ar. *debdebe* “gürültü, patırtı”) [Kelime Farsça'da “şevket ve haşmet” anlamında kullanılmaktadır] Göz alıcı gösteriş, şatafat, tantana, haşmet, ihtişam.
- derhâl** (Fars. *der-* eki ve Ar. *hâl* “an, zaman” ile *der-hâl*) O anda, hemen, hiç vakit geçirmeksizin, süratle, âcilen
- ziyâretgâh** Ziyaret edilecek mekan ya da yer.

iken Buḥâra taraflarından gelen bir seyyâḥ dervîş bu ‘azîzim diyerek ḥuzûruna geldi. Bey ‘âdet-i vechile misâfirini fevkal‘âde ḥüsn-i iltifât ile ḳabûl eyleyerek i‘zâz ve ikrâm ettikten sonra nezdinde bir müddet ḳalıp istirahat etmesini teklîf etmekle seyyâḥ eyvallah ‘azîzim diyerek ḳaldı. Hazır cevâp, hoşgû, nedîm olan dervîşi bey gece ve gündüz yanından ayırmıyordu. Beyiñ bu ḳadar şervet sâ mânı, bu derece sa‘âdet ve refâh içinde olduğu ḥâlde dâ’imâ maḥzûn ve mükedder durması misâfirin nazar-ı diḳḳâtini celp eylediğinden bir gece yalnız oturup şöḫbet eyledikleri sırada dervîş sözü bu vâdiye dökerek sebebini şordu ve dedi:

- Ḥamd olsun ḥâl ve vaḳtiñizin yerinde vücudunuzuñ şıḫhat ve ‘âfiyette ḥidem ve ḥışmıñızıñ vefrette olduğunu görüyorum. Bu ḳadar lütuf ve ‘inâyet-i mevlâya nâ’il olduđuñuz için mes‘ud olmañız îcâb eder. Ḥalbuki sizi dâ’imâ maḥzûn ve mükedder görüyorum. Bunun sebebi nedir? Eđer bir merâḳ ve endişeñiz var ise baña söyleyiñiz. Onlarıñ ehemmiyetle çâresine bakarız. Bey dervîşiñ bu su’âli üzerine bir âh çekti ve dede ki:

- Ey muḫterem dervîş baba vâḳı‘a dünyâda eşḫâb-ı sa‘âdet ve refâhtan hiçbir şeyim noḳşân degildir. Mâl ve mülküm şervet ve sâ mânım şoñ derecedir. Ancak dâr-ı dünyâda bir evlâdım yoktur. Bir şemere-i ḥayâta nâ’il olmak sa‘âdetinden maḥrûm bulunuyorum. Dâ’imâ ḥüzün ve kederimiñ sebebi budur. Artıḳ sinn ü sâlim kemâle erdi. Bir emr-i ḥaḳḳ vâḳı‘ olur ise bütün bu şervet ve sâ mân yâd ellerde ḳalacaktır. İsmim unutulacaḳ, yerimi tutacaḳ bir maḥşûl-i ḥayâtım olmadığı cihetle mu‘âvenet eylediğim fuḳarâ ve zü‘afâ ḥimâyesiz ḳalacaktır.

Kelime anlamları

maḥşûl-i ḥayât	Hayat eseri, hayatta elde edilenler
‘inâyet-i mevlâ	Allah’ın lütufu
eşḫâb-ı sa‘âdet	Mutlu olanlar, huzur içinde yaşayanlar
vâḳı‘a	Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu
nazar-ı diḳḳât	ilgi odağı olan konu veya görüşler
vâdi	İki dağ arasında uzanan arâzi

Seyyâh beyiñ bu sözleri üzerine dedi:

- Beyim merâk buyurmayıñız. Cenâb-ı Hâk kerîmdir. Elbette bir çâresini buluruz.

Seyyâh ehli hâlden ve erbâb-ı havâştan olduğu cihetle ertesi gün beye bir elma vererek dedi:

- Beyim bu gece elemaniñ yarısını siz ve yarısını hanım hemşirem yeyiñiz ba' dehu yatıñız. Me'mûldur ki Cenâb-ı Hâk size bir evlât ihsân eder.

Bey bundan pek ziyâde memnûn oldu. Dervîşiñ ta' rîfi vechile elmayı yarı yarıya yiyerek yattılar. Hikmet-i Hüdâ ile hanım o gece hâmile kaldı. Beyiñ artık sürûruna nihâyet yoktu. Seyyâha pek büyük ikrâmı ve ihsânda bulundu ise de dervîş bunları kabûl etmedi ve dedi:

- Beyim! mâ'lûmuñuzdur ki biz seyyâh-ı 'âlemiz dâ'imâ yollarda her gün bir köy ve kaşabadayız. Üstümüzde mâl ve nakit götürmek 'âdetimiz değildir. Rızqımızı Allâhu Te'âlâ gönderir. Bizim paraya ve mâla ihtiyâcımız yoktur. Baña verdiğiniz bu mâlı fuqarâya ihsân ediñiz.

Bir kaç gün 'azîmete qarâr vererek bir gece beye dedi:

Yarın 'ale's-şabâh bize buradan yolculuk göründü. Mâ'lûmuñuzdur ki bizim bir maħalde kalmanız, oradan 'azîmetimiz hep zuhûrâta tâbi'dir. Bir kere hareket emri verildi mi orada bir daķıka kalmağ mümkün değildir.

Bey dervîşi, hareminiñ važ'ı hâmline kadar alıkoymağ istedi ise de bunuñ kabîl olmayacağını añlayarak ibrâm ve ısrârdan vazgeçti. Yalñız dedi:

Kelime anlamları

zuhûrât	Ortaya çıkan, zuhur eden şeyler
sürûr	Sevinç
seyyâh-ı 'âlem	Dünyayı gezen.
erbâb-ı havâş	Özel bir yere, seçkin bir sınıfa ait olan kimseler

- Pek a'âlâ seyyâh baba! naşıl arzu ederseniz öyle olsun. Allâh selâmetler ihsân buyursun. Yalnız bizi araşıra ziyâret etmeñizi rica ederim. Baħuşuş yolda bulunan evlât siziñ şemere-i himmetiñiz olduğundan onu görmeñizi pek arzu ediyorum.

- Erenler tarafından müsâ'ade buyrulurda yolumuz yine bu tarafa düşer ise ziyâretinize müsâra'at edeceğim şüphesizdir.

- Evlâdımıñ ismini siziñ koymañızı arzu ediyordim. Mâdem ki buraya gelmeñizi zuhûrâta bırakıyorsunuz. Bârî ismini ne tesmiye edeceğimizi emir ediniz.

- Ben usturlâba bahtım. Evlâdıñız erkek olacaktır. Cenâb-ı Haħ bunuñla siziñ murâdınızı verdiği cihetle onu ``Murât`` tesmiyeniz münâsip olacaktır.

Dođuz ay on gün soñra beyiñ ħaremi nûr topu gibi bir oğlan doğurdu. Beyiñ sürurûna ve memnuniyetine ħadd ü pâyan yoktu. Hemen yüzlerce kurbânlar kesilerek eti fuħarâyâ tevzi' olundu. Kiselerle aħçeler muhtâcin ve zü'afâyâ dağıtıldı. Câmi'lere ve tekyelere gönderildi. Yedi gün yedi gece şabâħ ve aħşam sofralar kurlularaħ bütün şehir ħalkına da'vetler ve ziyâfetler çekildi.

Yedinci günü küçük beyiñ merâsim-i maħşûşa ile dervîşin tavşiyesi

Kelime anlamları

usturlâb	Eskiden bir yıldızın ufuk çizgisinden yüksekliğini ölçmekte kullanılan yarım dâire şeklinde tahtadan âlet (mikroskop)
zü'afâ	Zayıflar
Baħuşuş	Özellikle
şemere-i himmetiñiz	Gayretin, yardımın eseri veya meyvesi
ħadd ü pâyan	Son derece, sınır

vehile ismi Murât konuldu ve bu münâsebetle de bir çok kurbânlar kesildi. Müte' addit dâyeler, dadılar ta' in edildi.

Beyiñ artık bir merâkı bir endişesi kalmamıştı. Dâ'imi hüzün ve kederi zâ'il olmuştu. Murât bey beş yaşını ikmâl eylediği zamân şehriñ eñ 'âlim ve muhtedir bulunan hocasını celp ile onuñ taht-ı ta' lîm ve terbiyesine verildi ise de babasınıñ yegâne evlâdı ve tek vârişi olduğu cihetle pek ziyâde yüz verildiğinden taht-ı 'ilime heves etmiyor, hoca da onu tazâyîk edemiyordu. Çocuk on yaşına geldiği hâlde henüz kâfî derecede okumayı bile bilmiyordu. Buña muhâbil türlü türlü oyunları pek a' lâ öğrenmişti. Peder ve vâlidesiniñ kendine karşı gösterdiği za'af cihetiyle konağta pek müstebidâne hareket ediyor, bütün hizmetkâranı kaşıp kavuruyordu. Onbeş yaşına vâsıl olduğu zamân pek güzel ata biniyor, soñ derece mükemmel silâh kullanıyordu.

Pederi Murât beyiñ taht-ı ve kemâle rağbeti olmadığını gördüğü ve çocuğu şıkmağ istemediği cihetle hoca efendiye izin vermiş ve küçük beyi kendi kendine serbest bırakmıştı. Bunuñ netîcesi olarak mûmâileyh uçarı bir çapkın ve sefih olmuştu.

Çocuk on yedi yaşına girdiği vakit pederi hasta olarak ecel-i mev' üdiyla vefât etti. O kadar mâl ve mülküñ, milyonlarca şervetiñ başında kalan Murât bey babasınıñ irtihâlinden bir hafta soñra bütün bütün 'âlem-i sefâhata daldı. Kendi yaşında birçok arkadaş ve refîk bularak bunlarla pek sefihâne bir hayât geçirmeye başladı. İşine ve gücüne

Kelime anlamları

'âlem-i sefâhat	Eğlence alemi
İrtihâl	Göçme, göç etme
sefihâne	Zevk ve sefâhata, eğlenceye düşküncü yaşamak
taht-ı ta' lîm	Eğitim altında tutmak
yegâne	Yalnız, sadece
tazâyîk	Sıkıştırmak

hiç bakmıyor, mâl ve mülküñ idâresine kulak asmıyor, gece ve gündüz ‘iyş u nūšta, zevk ve sâfâda vakit geçiriyordu. Murât beyiñ bu laķayıdlığını ve teseyyubünü gören hizmetkârlarda bir taraftan çalıp çarpmağa başlamışlardı. Oğlunuñ bu hayât-ı sefhânesinden şoñ derece müteessir olan ve için için ağlayan vâlidesi de yatağa düşerek zevcinden birkaç ay şoñra vefât etti.

Artık Murât bey dünyâda yapayalnız kalmıştı. Bütün bütün sefhâhet girdâbına daldı, sefhâlet ve ĥarâbî uçurumuna toğru yıldırım sur‘atiyle gidiyordu. Baba dostlarınıñ sözlerine, ‘âķilâne naşihatlerine ehemmiyet vermedikten başka bunları taĥķîr ederek gücendirdiğinden herkes bir tarafa çekilerek seyirci olmuşlardı.

Babasınıñ vefâtından beş sene şoñra Murât bey şoñ çiftliğini de şattı. Aldığı parayla üç dört ay daha idâme-yi sefhâhet etti. El ve avucunda bir şey kalmayınca eţrâfındaki dalķavuķlar, iyi gün dostları birer birer yanından çekildiler. Dâ’imâ ah beyim, seniñ paşam diye eţrâfında dört dönenler artık görünmez oldular. Murât bey yirmi iki yaşında olduğu ĥâlde o milyonlarca şerveti bitirmiş, filis-i aĥmere muĥtâç kalmıştı. İķâmet eylediği ĥânesini de alacaķlılar zabt ile kendisini soķağa attılar.

Murât bey o zamân yaptığı işleriñ ne fenâ şeyler olduğunu añladı ise de iş işten geçmişti. Hiçbir ‘ilim ve hüneri olmadığından, bir

Kelime anlamları

‘iyş u nūş:	Yiyip içme, zevk u safa
filis-i aĥmer:	Beş kuruşa muĥtâç olmak
laķayıtlık	Lâkayt olma durumu, ilgisizlik, kayıtsızlık
teseyyub	İhmalkârlık, kayıtsızlık
girdâp	İçinden çıkılmaz tehlikeli veya zor durum
ĥarâbî	Haraplık, harâbiyet
taĥķîr	Hakaret etme.
dalķavuķluk	Yaltakçı, yağcı,